

nehéz örökségéről szóló tanulmány.

A második rész egy-egy szöveg (a Dayka Gáborról szóló tanulmány esetében pedig a Dayka által sajátkezűleg, illetve a Kazinczy által összeállított kötet) elemzéseit tartalmazza. Nemcsak a művek korabeli kontextusának és a kortárs befogadók lehetséges értelmezéseinek bemutatása áll az egyes elemzések középpontjában, hanem a szakirodalomban hagyományossá váló értelmezési sémák tettenérése és az azoktól némileg eltérő alternatív értelmezési lehetőségek is. A társadalomtörténeti megközelítés tétje ez utóbbiak sikeressége: a tanulmányok nem egyszerűen felülbírálnak korábbi állításokat. Az apró, eddig figyelmen kívül hagyott információk, utalások segítségével a régről hagyományozódó értelmezések mellé újabb, izgalmasabb, átgondoltabb koncepciók lépnek, anélkül, hogy elődeiket teljesen érvénytelenítenék.

A szövegekben felbukkanó viták, reflexiók bizonyítják a szerző által alkalmazott módszer termékenységét. A siker abban érhető tetten, hogy furcsa módon ennek a társadalomtörténeti megközelítésnek köszönhetően éppen az események egykori szereplői, az írók, szerkesztők, tanárok, az egyes emberek válnak az olvasó számára szinte közeli ismerőssé; és éppen ez az, ami fontos és élő diskurzussá

emeli magát az irodalomtudományt.

PATONAI ANIKÓ ÁGNES

*(Ráció Kiadó, Budapest, 2007,
304 oldal, 2940 Ft)*

***Portré és imázs
Politikai propaganda
és reprezentáció
a kora újkorban***

R. Várkonyi Ágnes 80. születésnapjára jelent meg az a tanulmánykötet, amelynek szerkesztői, szerzői egykori diákjai. Jelen sorok írója több okból is szerencsés: egyrészt volt szerencséje szigorlatozni a hatalmas tudású, szigorú, de igazságos professzor asszonynál, másrészt e kötet szerzői közül többekhez is járhatott szemináriumokra, előadásokra, amelyek egyetemi éveik legkedvesebb emlékei közül valók.

A könyvben található írásokat, melyeknek témája a politikai propaganda és reprezentáció, a szerkesztők hat fejezetbe csoportosították. Az összes tanulmány bemutatására természetesen nincs lehetőség, de néhányat mindenképpen ki kell emelni a kiváló írások közül.

A fiatal történész, Kármán Gábor „*Átkozott Konstantinápoly*” című írásában arról olvashatunk, hogy az Erdélyi Fejedelemség diplomatái nem fogadták nagy lelkesedéssel,

ha fejedelmük portai követséggel bízta meg őket. Míg Franciaország, Anglia, Hollandia vagy Velence követi hosszú ideig tartózkodtak a török fővárosban, és valóban diplomatáknak kijáró tisztelet övezte őket, addig az erdélyieknél teljesen más volt a helyzet. Egyrészt megbízatásuk csak egy évre szólt, másrészt sokszor megalázó helyzetbe kerültek fejedelmük miatt. Így járt Réthy István is, aki 1644 végén érkezett Konstantinápolyba, s azt 1647 elejéig nem is hagyhatta el, mert I. Rákóczi György nem tudott megegyezni a töröknek fizetendő adó kérdésében. Réthy ezután is csak akkor távozhatott, amikor fizetett a nagyvezírnek az engedélyért. Kármán Gábor már korábbi tanulmányaival is bizonyította kvalitásait, elég, ha *Svéd diplomácia a Portán 1657–1658* című tanulmányát említjük. Az erdélyiek követjárásairól nem sokat olvashattunk eddig, Bíró Vencel *Erdély követi a Portán* című, 1921-ben Kolozsváron megjelent könyve óta.

Várkonyi Gábor *A nádor és a fejedelem* című tanulmányában a 17. század két nagyformátumú politikusa, Wesselényi Ferenc és II. Rákóczi György egymáshoz való viszonyát elemzi. Kérdéses, hogy lehet-e a két férfi között barátságról beszélni, mert kapcsolatukat nagy-

részt az általuk viselt hivatalok határozták meg. Várkonyi írásában nemcsak e kapcsolat előzményeivel foglalkozik, hanem Wesselényi és Nádasdy Ferenc ellenséges viszonyával is, amely szerinte az 1650-es évek legnagyobb teherterele volt. Kettejük megbékéltetésével többen is próbálkoztak – nem sok sikerrel. Ez azért lényeges, mert II. Rákóczi György legfontosabb magyarországi kapcsolata, talán barátja is éppen Nádasdy Ferenc volt. Miután Wesselényit nádorrá választották, felvette a kapcsolatot Rákócziival, ez a levél azonban nem maradt fenn. A fejedelemnek az esztergomi érsekhez írt levele azonban ma is olvasható, ebből tudjuk, hogy fenntartásai Wesselényi gesztusai ellenére is megmaradtak. Várkonyi szerint mindez sorozatos félreértések, elhibázott gesztusok láncolatáról árulkodik. Wesselényi sem emberként, sem politikusként nem tudott közel kerülni Rákóczihoz, pedig szinte mindent megtett ezért, még az ominózus lengyel hadjárat idején sem viseltetett ellenségesen a fejedelemmel.

Mindenképpen meg kell említeni a könyv egyik szerkesztőjének, Horn Ildikónak Báthory Istvánról szóló tanulmányát is. Ezt elolvastva a fejedelem olyan személyiségjegyeit ismerhetjük meg, amelyekről

eddig nem tudhattunk. Horn bemutatja azt a tudatosan felépített személyiséget, amellyel Báthory készült az uralkodásra. Bécsi és prágai fogsága idején Erasmust, Machiavellit olvasott, de Julius Caesart is. Báthory tehát az uralkodás alapjait könyvekből sajátította el, de uralkodása tette teljessé az életművét. Ahogyan a szerző találon megjegyzi: életműve nem maradt torzó. Tetteinek köszönhetően halála után is összhangban maradt az általa kialakított imázs és az utókor képzeletében megmaradt képmás.

Mit is írhatnánk végül a könyvről? Dicsérhetnénk hosszan, mert tényleg jól sikerült gyűjtemény. De talán elég annyit mondani: szép és igazán méltó születésnap ajándék.

TULOK PÉTER

(Szerkesztette G. Etényi Nóra és Horn Ildikó, L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2008, 464 oldal, 3800 Ft)

HORKAY HÖRCHER FERENC: *Konzervativizmus, természetjog, rendszer váltás*

Horkay Hörcher Ferenc a mai magyar konzervatív politikai filozófia meghatározó alakja, akinek termékeny eszmetörténeti és politikafilozófiai tevékenysége nem csekély mértékben befolyásolja, milyen

irányt vesz Magyarországon a politikai konzervativizmus. Talán azt is megkockáztathatjuk, hogy nem kis mértékben az ő tanulmányain és előadásain múlik, mit fogunk a közeljövőben (politikafilozófiai értelemben) konzervativizmus alatt érteni, s hogy mi fog konzervatív gondolatnak, eszmének számítani hazánkban. Érdemes tehát a L'Harmattan Kiadó gondozásában megjelent tanulmánykötetere figyelmet szentelnie mindenkinek, aki ezeket a kérdéseket ilyen vagy olyan okból szívében viseli.

Annál is inkább, mert Horkay Hörcher Ferenc nem a szokásos úton közelít a kérdéskörhöz. Nála nem a történelmi tapasztalatok és a hagyományok tisztelete vagy a megszokott és bevált intézmények reformjával szembeni bizalmatlanság jelenti a kiindulópontot. Az első és legfontosabb, ami új kötetét olvasva a konzervativizmusról kiderül, hogy az szoros kapcsolatban áll az elvont, elméleti gondolkodással szembeállított gyakorlati bölcsesség, a *prudencia* fogalmával. „A konzervativizmus [...] – rögzíti már a fülszövegben – nem sokkal több, mint a gyakorlati bölcsesség dicsérete.” Ez a kiindulópont több szempontból is szerencsés választás. Mindenekelőtt persze azért, mert helytálló: a konzervatív gondolkodók valóban nagy jelentőséget tulajdonítanak a „metafizikus okoskodás” és a gyakorlati bölcses-